

'Kroniek'

*Mededelingen
Oudheidkundige Kring
Voorst*

*27e jaargang nr. 1
2004*

Oudheidkundige Kring Voorst
(opgericht 18 december 1975)

Dagelijks bestuur

Voorzitter:

G.J. Oolman, Oolmansweg 5, 7384 ST Wilp, tel. (055) 323 12 44

Secretaris:

J.A. Roosenschoon, Rozendaalseweg 11, 7396 BB Terwolde, tel. (0571) 29 17 41

Penningmeester/ledenadministratie:

M. Niemeijer, Schoolstraat 31, 7383 CC Voorst, tel. (0575) 50 14 99

Leden:

R. Egberts, Meermuidenseweg 23, 7391 TE Twello, tel. (0571) 27 44 49

J. Groenberg, Hietweideweg 30, 7391 XX Twello, tel. (0571) 27 60 37

Mr. J.H. Hermsen, Rozenhoflaan 10, 7201 AV Zutphen, tel. (0575) 51 52 48

G.B.J. Reinders, Wijkseweg 32a, 7396 BD Terwolde, tel. (0571) 27 43 32

De contributie bedraagt € 14,- per persoon. Voor gehuwden of samenwonenden op hetzelfde post-adres € 16,50. Gironummer 16 64 122. Rabobank, rekeningnummer 36.28.09.267.

Voor het aan- en afmelden van het lidmaatschap en het doorgeven van adreswijzigingen kunt u contact opnemen met de penningmeester (zie boven).

Kroniek

Kroniek is het mededelingenblad van de Oudheidkundige Kring Voorst en verschijnt vier keer per jaar. Het wordt gratis toegezonden aan de leden van de Oudheidkundige Kring Voorst en is in beperkte aantallen à € 3,00 te koop bij het VVV-kantoor in Twello en boekhandel Oonk in Twello. Publicatie of overname van artikelen, geheel of gedeeltelijk, is alleen toegestaan met schriftelijke toestemming van de redactie en de auteurs.

Redactie-adres: H. Kleinjan, Langestraat 51, 7419 AR Deventer, tel. (0570) 641 648, e-mail: "kroniek@email.com".

Werkruimte Oudheidkundige Kring Voorst

Stationsstraat 59a

7391 EJ Twello

tel. (0571) 27 70 90

Geopend op dinsdag en woensdag van 9.00 tot 16.00 uur en op donderdagavond van 19.00 tot 21.00 uur.

ISSN 1384-8682

Kroniek 2004-1

Kroniek

Maart 2004, 27e jaargang nr. 1

Inhoud

	Blz.
Activiteitenplanning	2
Van de redactie	2
Van de bestuurstafel	J. Roosenschoon 3
Workshops van het Gelders Erfgoed	3
Uitnodiging Jaarvergadering OKV donderdag 15 april 2004	4
Jaarverslag OKV 2003	4
Oproep: boek "Old Twello"	7
Over roggebrood en speculaas	W. Hartmans-Gotink 8
Een brief uit 1939	B. ten Bosch 11
Waarvoor komen bezoekers naar de werkruimte?	14
Nieuwe aanwinsten	J. Lubberts 14
Genealogische dag in Harfsen	15
Fototentoonstelling in 'het Grotenhuis'	15
Grafsteen Vosch van Avesaet te Twello	J. Groenberg 16
Onderzoek naar veldnamen en oude boerderijnamen in de gemeente Apeldoorn	D. Otten 18
Een onoplosbaar raadsel?	J. Egbers 22
Vernoemingsregels	H. den Braber 26
Gewone, aparte dingen	L. en G. Sevenster 28
Uit de bladen	J. Roosenschoon 32

Foto omslag:

De boomgaard bij 't Hoen, Hoenweg te Voorst, in 1925. Op de foto de familie Zwartjens: links staande G. en J. Zwartjens en A. Zwartjens-Pelgröm en rechts Anna en Roos Zwartjens. De man in het midden (Brinkman?) en de mannen op de ladders zijn ingehuurde appelplukkers. De lezing op 15 april gaat over oude fruitrassen.

Tenzij anders vermeld komen alle foto's in deze Kroniek uit de collectie van de O.K.V.

***De Kroniek verschijnt vier keer per jaar:
in de maanden maart, juni, september en december.***

***Uiterste inleverdatum kopij voor de volgende Kroniek:
1 mei 2004***

Kroniek 2004-1

1

Activiteitenplanning

Ledenvergadering en lezing over oude fruitrassen, donderdag 15 april 2004

Op donderdag 15 april vindt de jaarlijkse ledenvergadering plaats. Na de pauze houdt de heer H.W. Rossel een lezing over oude fruitrassen, gerelateerd aan de IJsselstreek. Meer informatie over deze avond leest u op pagina 4.

Rondleiding Ijsselliniemuseum Olst, zaterdag 28 augustus 2004

Op zaterdag 28 augustus hebben wij voor onze leden een rondleiding georganiseerd in het Ijsselliniemuseum op het landgoed de Haere in Olst. Onder andere wordt het noodhospitaal bezocht. Aanvang van de rondleiding: 14.00 uur bij het noodhospitaal.

U komt daar door vanaf Deventer de IJsseldijk naar Olst te nemen (N337). Bij hectometerbordje 6,2 slaat u rechtsaf de Randerstraat in. Na een paar honderd meter slaat u linksaf de Bockhorsterweg in. U blijft deze weg volgen totdat de weg omhoog loopt; hier gaat u linksaf de zandweg in. Aan uw rechterzijde ziet u een parkeerplaats waar u de auto kunt parkeren. Daarna volgt u de zandweg per voet (8 min. lopen). Aan de rechterkant ziet u paaltjes met een groene kop, blijf deze volgen. Bij de slagboom "uitrit Ijssellinie museum" gaat u rechts af het bos in. Na 200 meter lopen ziet u aan de linkerzijde de Commandobunker. Als u voor de bunker staat met uw gezicht naar de bunker ligt het noodhospitaal aan de rechterzijde van u.

Van de redactie

Met deze Kroniek zijn we een nieuwe jaargang ingegaan, de 27e alweer.

Door de jaren heen zijn artikelen van verschillende schrijvers en over verschillende onderwerpen geplubliceerd in de Kroniek. Wat de schrijvers betreft: in deze Kroniek komen we weer "oude bekenden" tegen (de heren Sevenster, Ten Bosch, Lubberts en Groenenberg om een paar namen te noemen), maar ook OKV-leden die nog niet eerder bijdragen hebben geleverd, zoals Willemien Hartmans-Gotink en John Egbers. In het geval van het artikel van de heer Egbers bleek overigens nog eens hoe handig moderne communicatiemiddelen

als e-mail kunnen zijn: op het laatste moment moesten drie bijlagen ingevoegd worden in het artikel. In een mum van tijd werden de bijlagen vanuit de Verenigde Staten, waar de heer Egbers woont, over de Atlantische Oceaan doorgeseind en konden ze verwerkt worden in de opmaak van deze Kroniek.

Ook andere (nieuwe) schrijvers zijn uiteraard welkom om verhalen aan te leveren voor de komende Kronieken. Dat kan per e-mail, maar natuurlijk ook "gewoon" op papier op het redactieadres (zie binnenzijde van de omslag), bij de secretaris of in de werkruimte aan de Stationsstraat.

Van de bestuurstafel

door J. Roosenschoon

Binnen het bestuur is een start gemaakt met het doorlichten van de vereniging. We willen weer eens goed kijken naar de doelstelling en de activiteiten van de club. Vragen als: wat zijn onze belangrijkste werkvelden en wat willen we daar precies mee, komen aan de orde. De bedoeling is dat uit deze gesprekken een beleidsplan rolt met een praktisch werkplan daaraan vast. Zo kunnen we zien welke activiteiten prioriteit hebben en wat voor mensen en middelen daarvoor nodig zijn. In de Kroniek zullen we, als we wat gevorderd zijn, verslag hiervan doen. Suggesties van meedenkende leden over dit onderwerp zijn natuurlijk van harte welkom.

Onze actieve vrijwilligers Gerrit Mulder, Bertus ten Bosch en Jan Siero gaan een tentoonstelling over oude gereedschappen

organiseren. Zij hopen op 20 t/m 22 mei in het Grotenhuis in Twello een mooie verzameling bij elkaar gebracht te hebben. Reserveer alvast een plekje in uw agenda hiervoor!

We hebben een nieuwe functie binnen de vereniging. Gerrie Groenewold gaat fungeren als 'Stationsstraatcoördinator'. Het was vaak lastig om de communicatie tussen de vrijwilligers, die op de dinsdag en woensdag in onze werkruimte zijn, en tussen vrijwilligersgroep en bestuur goed te laten verlopen. We hopen dat dit in de persoon van Gerrie kan verbeteren doordat zij het eerste aanspreekpunt wordt voor alle partijen. Op dit moment zijn we nog bezig met de precieze taakinvulling. We wensen Gerrie veel plezier en succes in deze nieuwe functie toe.

Workshops van het Gelders Erfgoed

Het Gelders Erfgoed (het vroegere GOC) in Zutphen organiseert verschillende workshops voor leden van historische verenigingen.

Zo is er een workshop 'Foto's terugvinden' op 18 mei; 'Actueel op internet';

een workshop over de mogelijkheden van een website, op 22 september; 'een tentoonstelling maken' op 11 oktober; 'foto's bewaren' op 1 november en 'digi-talisering beeldmateriaal' op 25 november.

Wie meer informatie wil kan de folder bekijken op het prikbord in de Stationsstraat of contact opnemen met het Gelders Erfgoed, tel. (0575) 51 18 26.

Gelders Erfgoed

Uitnodiging Jaarvergadering OKV op donderdag 15 april 2004

De Jaarvergadering van de Ouidheidkundige Kring Voorst wordt gehouden op donderdag 15 april 2004. Aanvang: 20.00 uur. Plaats: Dorpshuis De Pompe, Wilp.

Agenda

1. Opening
2. Verslag jaarvergadering 10 april 2003 (zie Kroniek nr. 2 2003)
3. Mededelingen
4. Jaarverslag secretaris (zie hierna)
5. Financieel jaarverslag (de stukken zijn van tevoren bij de penningmeester op te vragen)
6. Verslag kascontrolecommissie (dhr. Schuth en mevr. Albers)
7. Begroting 2004 (zie Kroniek nr. 4 2003)

Jaarverslag OKV 2003

Het aantal leden was per 1 januari 2003 824 en op 1 januari 2004 846. Het bestuur is in 2003 elf maal bij elkaar geweest. Daar tussendoor werd twee keer een overleg met de zaalwachten gevoerd. Vanaf augustus heeft gemeente-archivaris Annemarie Geerts de bestuursvergaderingen als adviseur bijgewoond. Dit contact wordt door het bestuur als zeer prettig ervaren. Aspirant bestuurslid Willemien Hartmans heeft de helft van het jaar in het bestuur proefgedraaid.

Vrijwilligers

De vrijwilligers zijn de mensen die actief

8. Bestuursverkiezing. Aftredend en herkiesbaar is J. Roosenschoon. Als bestuurslid, in de nog bestaande vacature, wordt voorgesteld mevr. W. Hartmans-Gotink. Tussentijds aftredend is voorzitter J. Oolman. Op dit moment heeft het bestuur nog geen nieuwe kandidaat. De heer Oolman is bereid zijn taak voort te zetten tot een nieuwe voorzitter gevonden is. (Tegenkandidaten voor de voorgestelde posten kunnen tot 8 april bij de secretaris bekend gemaakt worden.

9. Rondvraag
10. Sluiting huishoudelijke gedeelte

Na de pauze zal de heer H.W. Rossel een lezing houden over oude fruitrassen.

werken aan de doelstelling van de vereniging en zo de club draaiende houden. Naast de bestuursleden zijn dit degenen die in de diverse werkgroepen hun aandeel leveren. Vooral in onze locatie aan de Stationsstraat zijn deze mensen op de dinsdag en woensdag te vinden. Voor de actieve vrijwilligers houden we elk jaar twee bijeenkomsten: een nieuwjaarsbijeenkomst en een excursie. Deze ging dit jaar naar huis Verwolde en Lochem.

De grootste groep vrijwilligers is actief in de werkruimte in de Stationsstraat. Doordat de groep groeit, was er steeds meer behoefte aan iemand die aanspreekpunt

kon zijn voor de dagelijkse gang van zaken en die ook als centraal contactpersoon tussen de vrijwilligers en het bestuur kon optreden. Deze coördinator is gevonden in de persoon van Gerrie Groenewold. Het bestuur is erg blij met haar, en hoopt dat zij in deze nieuwe functie het naar haar zin zal hebben. Op dit moment wordt nog gewerkt aan de laatste details van de taakomschrijving.

Aktiviteiten

Cursus genealogie. Ondanks inspanningen lukt het maar niet deze cursus van de grond te krijgen, omdat een cursusleider moeilijk te vinden is.

Oorlogsroute Wilp. Bertus ten Bosch en Gerrit Mulder hebben op 3, 4 en 5 mei een foto-expositie georganiseerd op de Wilpse Klei. Hun uitgangspunt was de oude foto's uit de Tweede Wereldoorlog te combineren met de plaats die daarop afgebeeld stonden in de huidige toestand. Dankzij een toelichting op het bord bij de foto werd de toeschouwer goed geïnformeerd. Halverwege was een 'stop' met een tent waar een video met beelden van de oversteek in 1945 te zien was. Ook waren daar historische legervoertuigen te bewonderen met manschappen in historische kledij. Bij de opening, die verricht werd door burgemeester van Blommestein samen met de oudste bewoner, de heer Diks, gaven doedelzakspelers acte de presence. Er was veel belangstelling voor de fototocht. Naar schatting 2.500 mensen hebben de tocht fietsend of wandelend op de Klei afgelegd. Qua financiën heeft de vereniging aardig kiet gespeeld. De garantiesubsidies hoefden

niet aangesproken te worden.

Website. Herald Boevenbrink is in zijn schaarse vrije tijd bezig de website op te bouwen. Hij is nog niet helemaal af, maar een bezoek al zeker waard. We houden ons aanbevolen voor suggesties ter verdere ontwikkeling. De domeinnaam is: www.okv-voorst.nl.

Kadastrale atlas. De OKV heeft de inschrijving voor de kadastrale atlas Twello/Nijbroek geregeld. Tijdens een feestelijke bijeenkomst op 2 mei werd een eerste exemplaar ook aan onze voorzitter uitgereikt. De vereniging heeft nog een aantal exemplaren over ter verkoop.

Medewerking. De vereniging heeft met een foto-expositie meegewerkt aan de opening van de Hof van Bussloo.

Verder is medewerking verleend aan het boek "Rondje Spekhoek".

Op de open monumentendag op 13 september was er een foto-expositie in het Terwoldse dorps huis. Jan Lubberts hield daar een inleiding op het thema: boerderijen. Josien Schutte is steeds degene die de fotolijsten voor deze gelegenheden verzorgt.

De heer Otten is na een aantal boeken over andere regio's begonnen aan een boek over veldnamen in de gemeente Voorst. De OKV heeft hem hulp aangeboden.

Presentaties. Op de jaarlijkse genealogische markt in Harfsen op 17 mei was de vereniging vertegenwoordigd door Jan Oolman en Jan Groenberg met informatie uit de gemeente.

Verder heeft de vereniging zich gepresenteerd op de Avondmarkt in Terwolde en op de Klompenmarkt in Twello. We hadden veel aanloop, waarbij vooral de foto's gretig aftrek vonden. Ook op de 'Toer de boer op'-markt op 13 september waren we met een stand aanwezig.

De vereniging werd verder op een aantal activiteiten van derden door bestuursleden vertegenwoordigd.

Boek RABO-bank. Een werkgroep met leden van de OKV gaat voor de RABO-bank een boek samenstellen over de geschiedenis van de bank in de gemeente Voorst. De werkgroep is minstens een dag in de week hiermee druk. Voor de vereniging staat hier een sponsoring tegenover.

Activiteiten voor leden. Er waren dit jaar vier lezingen en een excursie voor de leden. Op 27 februari was er een lezing over schoolplaten door de heer Kamstra.

Op de jaarvergadering hield Bertus ten Bosch een dialezing over de invasie in Normandië.

De excursie werd op 30 augustus door Gerard Vrieling verzorgd in Deventer met een stadswandeling.

In september volgde een lezing over Schimmelpenninck van der Oye van de heer Franken.

Gerrit Reinders en Jan Groenenberg verzorgden een lezing met film over begraafplaatsen in de gemeente.

Werkgroepen

Een aantal belangrijke werkgroep-activiteiten wordt aan de Stationsstraat gedaan.

De *dienstverlening* aan overheid, verenigingen en particulieren vindt hier plaats. Eerste aanspreekpunt voor bezoekers op dinsdag en donderdag zijn de zaalwachten voor steeds een halve dag: Ada van der Goot, Truus Koller, Gerrie Groenewold en bij toerbeurt op donderdagavond de bestuursleden. De andere vrijwilligers fungeren als 'achtervang' bij moeilijke vragen. In een vacature voor een vierde zaalwacht is inmiddels voorzien in de persoon van Truus de Haan.

Zo'n 250 mensen zijn er bij de werkruimte geweest met diverse vragen. Deze hadden vaak betrekking op foto's van een bepaalde plek, maar ook boerderijnamen of bijzonderheden rond een pand werden door bezoekers nagespeurd in hun onderzoek naar een pand, familielid of onderwerp.

De *fotowerkgroep* is druk bezig foto's te verzamelen en digitaal te verwerken. Josien Schutte, Gerrie Groenewold, Wim Tempelman en Ans Schilstra verwerken duizen-

De OKV-kraam tijdens de "Toer de boer op"-markt bij 'de Adelaar' in Voorst op 13 september.

den foto's. Het computerprogramma wordt steeds nog weer bijgewerkt. Het bestuur beraadt zich momenteel op een protocol voor zowel degenen die de OKV foto's geeft als voor wie ze wil gebruiken.

De *documentatiewerkgroep*, bestaande uit Anton Schuth, Willemien Ooms en Truus Koller, aangevuld met Gerrit en Marie Mulder, probeert zoveel mogelijk knipsels over de gemeente te verwerken. Zo kunnen onderzoekers gemakkelijk informatie over verschillende onderwerpen vinden.

Jan Lubberts houdt de *bibliotheek* bij. Afgelopen jaar is hij bezig geweest alle boeken van een duidelijke nummering te voorzien. Inmiddels is het hele bestand ook digitaal opgeslagen.

Bertus ten Bosch houdt zich met het *oorlogsverleden* bezig en Gerard Vrieling met *kaartmateriaal*.

De *rubriek in het Voorster Nieuws* wordt nu verzorgd door Jan Siero. Herman Huisman is bedankt voor zijn jarenlange inzet hiervoor.

Kroniek. Ook dit jaar is de *Kroniek* weer vier keer uitgekomen. De kopij liep wat

terug; de redactie riep dan ook de leden op niet te schromen kopij in te sturen. Dit verzoek heeft nog niet zoveel resultaat gehad. Het laatste nummer was een themanummer over de komst van de Molukkers in de gemeente Voorst. Harry Kleinjan doet als hoofdredacteur het merendeel van het werk. Verder zijn Gerrie Groenewold en Judith Roosenschoon actief in de redactie.

Indiceren. DTB-boeken worden gedaan door Jan Groenenberg en Ada van der Goot. Hanneke Resius is bezig een index te maken van de oude jaargangen van De *Kroniek*.

De *werkgroep Inventarisatie Begraafplaatsen* blijft een wat slapend bestaan leiden. Een paar nieuwe leden zijn welkom.

Het zogenoemde *fotoproject*, waarbij Gerrit Reinders op verzoek komt om foto's te nemen van bijzondere gebeurtenissen en/of objecten loopt wel. Maar het kan nog beter. In de *Kroniek* is al eens een oproep gedaan om mensen hierop te attenderen. Gerrit Reinders heeft o.a. foto's gemaakt van de lage waterstand afgelopen zomer en hij heeft ook een filmpje gemaakt van de oorlogsexpositie.

Oproep: boek "Old Twello"

Bij de OKV komen herhaaldelijke verzoeken binnen voor het boek "Old Twello".

Wie heeft er een exemplaar over of wil het boek kwijt?

Aanmelden: (0571) 27 70 90.

Over roggebrood en speculaas

door W. Hartmans-Gotink

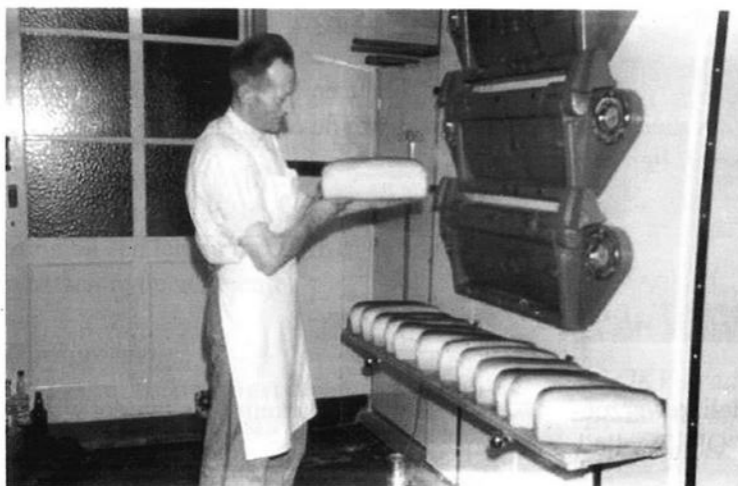
In december kreeg ik een groep eters. Ze waren de hele dag buiten in de kou bezig geweest. Wat is er dan lekkerder dan erwtensoep met roggebrood en spek. Dus ik naar bakker Lugtenberg in Terwolde voor roggebrood. Daar raakten we aan de praat. De bakker wist heel wat te vertellen over roggebrood en andere zaken. Reden genoeg om eens een uitgebreider praatje te maken over de bakkerij vroeger en nu.

De geschiedenis van bakkerij Lugtenberg

In 1936 begint de vader van Lugtenberg een bakkerij aan de Kadijk te Nijbroek. Hij is dan 5 jaar knecht-voor-dag-en-nacht geweest bij een bakker in Terwolde. Omdat er in Terwolde al vier bakkers zijn, is er volgens een bepaling van de overheid geen plaats meer voor een vijfde. De plek aan de Kadijk is dan een oplossing, want deze valt onder Nijbroek en daar is dan

maar één bakker. Ook toen was er dus al sprake van een vestigingsbeleid.

Een anekdote vertelt dat er ook toen al aan bedrijfspionage gedaan werd. De bakker waarbij Lugtenberg sr. als bakkersknecht werkte had een geheim speculaasrecept. De dag voordat er speculaas gebakken werd zette de bakker de ingrediënten in het geheim klaar in de bakkerij. Hij hield er echter geen rekening mee dat de knecht boven de bakkerij sliep en er een gaatje in het plafond zat. Toen de knecht vertrok en afscheid nam van de bakker, zei deze: "Je hebt hier veel geleerd, alleen het recept van de speculaas heb je nog niet." Waarop de knecht antwoordde: "Jazeker wel!" En hij liet hem het papiertje met het recept zien. Wat de bakker daarvan vond kunnen we alleen maar raden. Hem restte echter niets anders dan de knecht succes te wensen. En

Bakker W. Lugtenberg sr. in 1962 bezig met het melkbrood.

nog steeds wordt de speculaas van bakker Lugtenberg volgens dit recept gebakken.

Het ging de bakkerij aan de Kadijk al snel naar den brode. Er stonden spoedig twee melkbussen aan de weg, zo verhaalt Lugtenberg. En met één melkbus vol had je al een bestaan. Geen melkbussen om melk af te leveren maar om te ontvangen. In de bakkerij werd er melkbrood mee gebakken. Vandaar dat de kenners wisten, dat wanneer je zoveel melk nodig had, je ook zo en zoveel brood bakte.

In de oorlog was gebrek aan brandhout een probleem, zeker in een bakkerij met houtgestookte ovens. De overheid wees in deze omstandigheden een boom aan die men mocht omhakken. Er was altijd te weinig hout. Daarom viel, bij het vellen van de aangewezen boom, deze nog wel eens toevallig tegen een andere boom aan, die dan zo beschadigd was dat deze ook wel omgehakt moest worden. En zo was er genoeg hout voor bakkerij en huishouding.

Willem Lugtenberg kwam in 1954 bij zijn vader in de bakkerij werken. Samen met zijn vrouw Janke nam hij in 1964 de zaak van zijn ouders over. Tot 1994 hadden ze de bakkerij aan de Kadijk. Toen verhuisden ze hun bedrijf naar een wat centralere plek in Terwolde.

Hieruit valt op te maken, dat bakker Lugtenberg dit jaar 50 jaar bakker is, en dat Janke al 40 jaar in de bakkerij werkt.

Roggebrood

De aanleiding tot dit verhaal was roggebrood. Het is al weer 30 jaar geleden dat Willem Lugtenberg zijn laatste roggebrood bakte. Maar zijn ogen beginnen nog te glimmen als hij over roggebrood vertelt. Roggebrood was wel zijn specialiteit. De boeren brachten vroegen een gedeelte van hun rogge naar de bakker. In ruil daarvoor kreeg men bonnen en tegen betaling van bakloon en inlevering van een bon de rogge als roggebrood thuis. Het was nog roggebrood zonder enige andere toevoeging dan water, zout en zemelen met als starter oud roggebrood dat speciaal daarvoor geweekt

20/9 48
 W. Lugtenberg W km
 Bakker
 150 kg roggebrood 25.95
 2 zakjes 82 4 -
 tot 29.95

Een rekening van bakker Lugtenberg uit 1948 voor 150 kilo roggebrood.

werd. Door het gebruik van dat geweekte oude roggebrood kreeg deze een lekkere zoete smaak. Het afbakken van roggebrood duurde 20 uur, en daarmee is ook duidelijk dat dit niet meer past in het schema van de huidige bakkerij. Want 20 uur kan men de oven niet missen als er dagelijks vers brood gebakken moet worden. Bovendien kwam er gesneden roggebrood met conserveermiddel in pakjes op de markt. En zo kwam er aan het roggebroodbakken een eind. En ook het telen van rogge verdween met de ontmenging en intensivering van de landbouw.

De kwaliteit van roggebrood was erg afhankelijk van het seizoen. Was het een erg nat seizoen, dan moesten er heel dikke plakken roggebrood gesneden worden om die nog als plak op je bord te kunnen leggen. De roggekorrel kon toentertijd namelijk nog niet geforceerd gedroogd worden. Lugtenberg vertelt dat er een seizoen was waarin de rogge van zeer slechte kwaliteit was. Er viel geen fatsoenlijk roggebrood te bakken. Via via komen ze er achter dat er nog 70 mud droge rogge van het vorige seizoen (een goed jaar) in De Vecht lag. Dit kon hij samen met een andere bakker kopen. En iedereen vroeg zich af hoe het mogelijk was dat bijna alle bakkers slecht roggebrood hadden en het roggebrood van Lugtenberg toch zo best was.

Roggebrood gebakken zonder conserveermiddel vraagt om kennis en kunde van de bakker, want voor je het weet is het beschimmeld.

Bakker Willem Lugtenberg zou nog graag eens roggebrood willen bakken. Als hij

Bakker W. Lugtenberg jr.

wist dat er afzet voor was, zou hij het graag een keer in zijn schema inpassen. Hij heeft al uitgedokterd hoe dat zou moeten. Het aanbod ligt er; nu de vraag nog.

Momenteel vent bakker Lugtenberg ook nog steeds brood uit in Terwolde en Nijbroek. Ongeveer de helft van de afzet bestaat uit de ventverkoop en de rest uit de winkelverkoop.

Willem en Janke Lugtenberg runnen het bedrijf in Terwolde samen met zoon Henk en hulp Marleen.

Een brief uit 1939

door B. ten Bosch

Het is jammer dat er veel gegevens verloren gaan. Laat ik een voorbeeld geven. Er is een oud boerderijtje, de bewoners zijn op leeftijd en komen te overlijden. Eén van de kinderen komt in de ouderlijke woning en gaat dadelijk aan het verbouwen; er komen andere ramen in en op de zolder worden kamers afgetimmerd. En dan komt men de bekende schoendoos tegen, waar vader en moeder hun foto's en belangrijke papieren in bewaarden, zoals eigendomsbewijs van het huis, pachtcontracten, verzekeringspapieren en uit de oorlog persoonsbewijzen, stamkaarten en dergelijke. Bij de verbouwing wordt de doos zolang in de schuur of garage gezet en na verloop van tijd gaat het met het oud papier mee. En dan is het weg.

Maar af en toe gebeurt het dat de mensen met de doos bij de O.K.V. komen en vragen of wij het willen bekijken. Natuurlijk willen wij dat, en als er geen belangrijke stukken bij zijn, dan kunnen wij het altijd nog weg doen. Zo kwam er onlangs een plastic tas op mijn tafel met de vraag of ik wilde kijken of er iets voor het oorlogsarchief bij was. De papieren waren afkomstig van een boerderijtje aan de Zandstraat in Gietelo, waar de familie Hartgers woonde en waarvan de laatste bewoonster is overleden. Tussen de verschillende papieren kwam ik een brief tegen, gericht aan Frits, die in dienst was en op dat moment gelegerd in Haarlem. Toen ik de brief, die met potlood was geschreven, had gelezen, dacht ik meteen aan de "Kroniek". Er staan

namelijk een paar dingen in die je in deze tijd niet meer voor mogelijk houdt. En dan bedoel ik met name de vreselijke toestanden die we de laatste tijd gezien hebben in verband met het mond- en klauwzeer. Hoeveel gezonde dieren zijn nutteloos afgeemaakt en hoeveel mensen is onnodig leed aangedaan! Dat ging toen wel anders. Leest

Frits Hartgers, toen hij in 1939 in Harderwijk was gelegerd. (Foto via Mevr. D. Hartgers-Bannink).

u de brief maar die geschreven is door Roelof, de broer van Frits (letterlijk overgenomen).

Halmen 6 Sept 1939

Waarde Broeder.

Wij zijn allen nog goed gezond en dat

Zelfde hoopen wij ook van U. gisteren is uw brief overgekomen in de Zandstraat. Ze waren aan 't Wasschen. Hebt u al een brief gekregen van Vader en Moeder verleden week is er al een weggestuurd. Ze hebben er al 2 van u gekregen en een ansicht. Gisteren hebben we de motte naar van Til gebracht met de veewagen en hebben de koe naar de kemppe gebracht. ("De Kemppe" is

Roelof Hartgers (29) en Diena Bannink (23), samen op de bank in 1925, zes jaar voor hun huwelijk in 1931. (Foto via mevr. D. Hartgers-Bannink.),

een weiland buitendijks. BtB.) Die kon al weer aardig goed lopen. Wij hebben het nog wel aardig slim aan de pooten maar afijn wij moeten het maar goed schoon houden. Bij ons is 't niets drukkerder dan laatst met de (onleesbaar) we zijn daagens druk en we Zijn Vrijdag naar Deventer geweest met de boonen en hebben alles verkocht. Vrijdag gaan we er weer heen met appels. Volgende week wouden we aan de aardappels beginnen uit te bouwen. Dieneken komt de andere week ook voor goed thuis die moet dan maar een beetje helpen werken. En als we de aardappelen er uit hebben dan gaan we aan het mesten en bouwen. We hebben gras genoeg op 't oogeblik en de toestand blijft vinnig hetzelfde nog 't is maar afwachten en de moed er maar inhouden daar is anders tog niets aan te doen. 't Kan gebeuren dat we nog eens een keer bij u komt maar 't is een heel eind. Ik hoop dat u eerst nog maar eens komen mag en anders zullen wij wel eens een keer komen per trein of per autoo maar dan toch op Zondag allicht maar dan zullen we wel eventjes schrijven. Nou zal ik maar eindigen en Ontvang de Groeten van ons allen Vader Moeder Roelof Diena en Dieneken.

En dan komt Diena de vrouw van Roelof ook nog even aan het woord:

Frits nu zal ik ook nog wat schrijven. Riek mijn zuster is net precies gekomen. Wessels heeft net de kaart meegenomen om distributiekaarten te halen alles komt op bonnen. Jan die ligt in IJzendoorn dat ligt bij Tiel in de Betuwe. Vader Moeder en Hanna zijn er al heen geweest, hij ver-

veelde zich zoo. het is te hoopen Frits dat juli maar gauw weer thuis komt, maar de toestand is nog niets beter, daar zijn Maandag en Dinsdagnacht vliegtuigen boven Deventer en Zutfen geweest. Ze hebben er ook nog op geschoten. Roelof heeft verleden week de knollen geeget ze groeien goed. We zijn zo druk met de koeien met het mond en klauwzeer ze hebben het zoo slim aan de poten het is allemaal rot de maaien zitten er al in dat moeten we allemaal schoonmaken. Dirk Barmentloo die ligt in Nijkerk en Jo Willems ook nu zal ik maar eindigen ontvang de Hartegroeten van Roelof, Riek en mij Dina Bannink.

Tot zover de brief van Roelof en Dina. Roelof schrijft 'Diena' en zichzelf schrijft 'Dina'.

In de brief vallen een paar dingen op. Allereerst hoe de broers elkaar aanspreken. Het begint met 'Waarde Broeder' en verder wordt er 'u' gezegd. Dat was in die tijd blijkbaar de gewoonte. Ik bezit brieven die in de oorlog zijn geschreven aan mijn twee broers in Duitsland waarin ook veelvuldig 'u' wordt geschreven.

Dan de problemen met het mond- en klauwzeer. Ik kan me nog herinneren dat in die tijd zo af en toe bij een boerderij een bordje aan de weg stond met de tekst "Mond en klauwzeer". Men wist dat het een zeer besmettelijke ziekte was en de boerderij werd zo veel mogelijk gemeden. Het gaf de boeren veel extra werk om de wonden te verzorgen, vooral de blaren op de tong waren moeilijk te genezen. Maar de koeien werden normaal gemolken en de melk ging gewoon naar de fabriek. Het

M.K.Z. was een ziekte die af en toe de kop op stak. en de boer die het trof, had pech. Maar het hoorde zo'n beetje bij het boerenbedrijf. Maar nooit werd er om die reden een koe afgemaakt. Ik begrijp best dat het tegenwoordig anders is. Als we nu de loopstallen zien waar tientallen koeien lopen en als daar de ziekte uitbreekt, dan moeten er natuurlijk maatregelen genomen

worden. In de tijd van de brief ging alles nog in het klein en was de toestand beter te overzien. En ook toen leefden de mensen lang en gelukkig.

Waarvoor komen bezoekers naar de werkruimte?

De medewerkers van de werkruimte van de OKV maakten een verslagje van de redenen waarvoor de bezoekers de afgelopen maanden naar de werkruimte kwamen.

- Verzoeken om een exemplaar van de foto's: Wilp, Voorst en Bussloo.

- Verkoop boeken zoals 'Onder den Clockenslach van Voorst', 'Rondje Spekhoek' en 'Kadastrale atlas'.

- Onderzoek naar de naam van een huis, naar familie(foto's), foto's van huizen en/of straten, familienamen: genealogie.

- Belangstelling voor kastelen en/of landhuizen in de gemeente Voorst, luchtfoto's, het inzien van oude kaarten en kadastrale atlanten.

- Hulp bij renovaties/restauraties van monumenten gevraagd door architecten, gemeente of aannemers.

- Regelmatig bezoek van leerlingen van diverse scholen voor hulp bij werkstukken of andere opdrachten.

Nieuwe aanwinsten

"Aan de eind van de lange brug begint De Hoven" (uitgave Historische Vereniging Zutphen en het Stads- en streekarchief, 2003)

Franz Braumann. "Raiffeisen" (2003).

door J. Lubberts

S. de Boer, C. Graafsma, J. van IJperenburg, G. Meijs, P. Vissers, N. Vogelaar. "De andere bank, de Rabobank en het coöperatieve bankieren". (2002)

Genealogische dag in Harfsen

Zaterdag 17 Mei 2003 organiseert de Werkgroep Genealogie van de O.H.V. 'de Elf Marken' te Gorssel weer haar jaarlijkse Genealogische dag in het Richtershuis aan de Hulstweg 4 te Harfsen.

Een 25-tal standhouders uit heel het land zal ons weer van allerlei informatie verschaffen op genealogisch gebied. Uit de regio komen o.a. het Historisch Genoot-

schap Lochem, Oudheidkundige kring Voorst, het O.T.G.B., Gerrit Goorman uit Den Haag en vele anderen.

De toegang is gratis; de dag begint om 10.00 uur. Het belooft weer een gezellige dag te worden.

Tevens presenteren we die dag de Genealogie Brummelman in boekvorm.

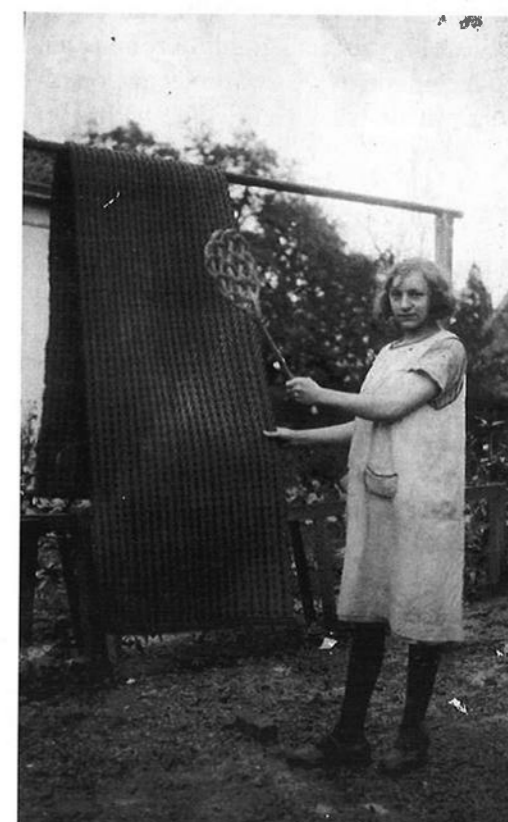
Fototentoonstelling in 'het Grotenhuis'

Van 20 tot en met 23 mei organiseert de Oudheidkundige Kring in het Atrium van 'het Grotenhuis' een fotoexpositie over "het dagelijks leven en de beroepen uit vervlogen tijden".

De meeste foto's komen uit de gemeente Voorst, maar er zijn ook foto's uit de regio.

De expositie is geopend van 10.00 tot 17.00 uur en de entree is gratis.

Er is ruime gelegenheid om de expositie te bekijken en na te praten bij een kopje koffie.

Het dagelijks leven: mattenkloppen (1931).

Grafsteen Vosch van Avesaet te Twello

door J. Groenenberg

Achter de Nederlands Hervormde kerk te Twello heeft vroeger een kerkhof gelegen. Dit kerkhof is nu verdwenen. Het enige dat nog herinnert aan dit kerkhof is een afgesleten grafsteen die nu half onder het grind verscholen gaat. De steen is gemaakt van zandsteen en is 1.90 m bij 0.70 m.

Op de steen staat geen tekst. Wel is nog vaag het wapen van de familie Vosch van Avesaet zichtbaar.

Het wapen van Vosch van Avesaet zoals beschreven in het Nederlands Adelboek: 'In goud een rode dwarsbalk, van boven vergezeld van een goudgekroonde en roodgetongde halve zwarte leeuw, opkomend uit de balk. Gekroonde helm met

goudrode dekkleden. Het helmteken is een uitkomende vos in natuurlijke kleur. De schildhouders zijn twee omziende roodgetongde vossen in natuurlijke kleur, met de staart tussen de achterpoten'.

De grafsteen is in de jaren '80 verplaatst. Aanvankelijk lag de steen verhoogd op een bakstenen ondergrond. Tegenwoordig ligt de steen iets verder naar het westen tegen het hek aan.

Wie in het graf begraven lag is lang onduidelijk geweest. Een kopie van een testament dat in het archief van de OKV ligt werpt meer licht op de zaak.

Het testament is gedateerd 13 februari 1852

Detailopname van het wapen op de grafsteen. Hieruit blijkt hoezeer de steen is afgesleten.

Het wapen van de familie Vosch van Avesaet.

en werd opgemaakt door de "Weledele Geborene vrouwe Catharina Jacoba Bisdom, rentenierster" te Gouda. Zij was de weduwe van Cornelis Johan Baron Vosch van Avesaet.

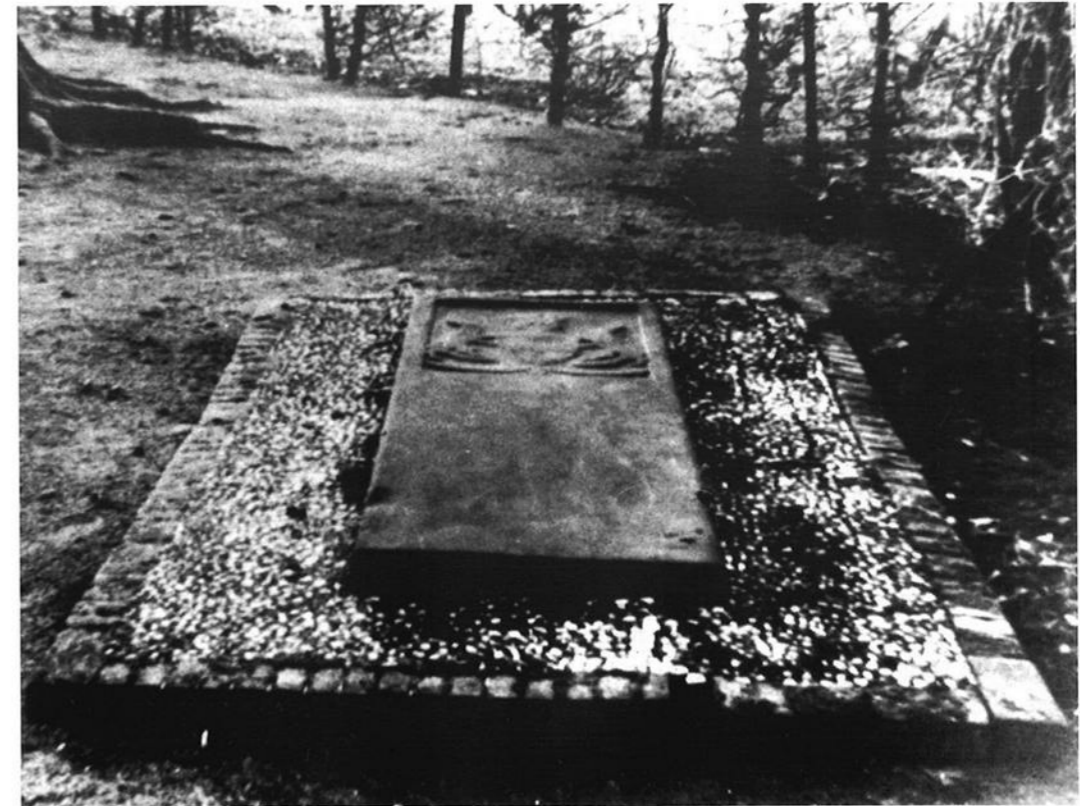
Cornelis Johan Vosch van Avesaet kocht op 22 april 1809 het huis Kruisvoorde van de erven van Johan Frederik van Reede voor 18.800 gulden. Hij verkocht het op 15 oktober 1822 aan Frederik Lodewijk Slaterus.

Catharina Jacoba Bisdom verklaard in het testament "te legateren aan de Kerk der Hervormde Gemeente te Twello een kapi-

taal van duizend gulden twee en een half per cents Nationale werkelijke schuld, vrij van het regt van successie of eenigerlei kosten".

De bedoeling is om uit de rente de kosten te betalen voor "het behoorlijk onderhouden van de grafkelder op het voormalig aan de kerk aldaar gelegen kerkhof". Haar echtgenoot was daar begraven op 5 september 1826.

Kort voor zijn dood werd Cornelis Johan Vosch van Avesaet bij Koninklijk Besluit van 15 december 1825, no. 103 verheven in de Nederlandse adelstand. Bij Konink-

De grafsteen voordat hij in de jaren '80 werd verplaatst en onder het grind kwam te liggen.

lijk Besluit van 6 april 1826 werd hem de titel van baron verleend. Hij overleed te Gouda op 31 augustus 1826.

Voor het behoud van de steen zou het goed

Onderzoek naar veldnamen en oude boerderijnamen in de gemeente Apeldoorn

door D. Otten

In februari 2003 is het onderzoek naar de herkomst en betekenis van de veld- en boerderijnamen in de gemeente Apeldoorn afgerond. Op 7 november werd in Apeldoorn het boek 'Veldnamen en oude boerderijnamen in de gemeente Apeldoorn' gepresenteerd. In het Historisch Café werd het eerste exemplaar aan de wethouder van cultuur aangeboden.

Mede dankzij subsidies van het Rabobank Apeldoorn Projectenfonds, de Gemeente Apeldoorn en de belangeloze medewerking van vakfotograaf Martin Hogeboom is het een prachtig, gebonden boek geworden, dat voor een lage prijs in de winkel ligt. Het boek is uitgegeven door de Uitgeverij Verloren in Hilversum, die gespecialiseerd is in boeken over historische en geografische onderwerpen.

Een paar maanden geleden ben ik begonnen aan een soortgelijk onderzoek in de gemeente Voorst. Dat onderzoek zal ongeveer twee jaar in beslag nemen. De grote gemeente Voorst bezit veel oude cultuurgrond en dientengevolge zijn er in het verleden veel veld- en boerderijnamen ontstaan.

zijn als de steen bijvoorbeeld in de kerk zou worden geplaatst. Door het grind dat nu op de steen ligt zal er over enkele decennia niets meer van het wapen op de steen te herkennen zijn.

Voor ik iets vertel over de achtergronden van het Apeldoornse boek, vertel ik eerst in het kort iets over het onderzoek naar veld- en boerderijnamen in het algemeen. Ruim twintig jaar geleden begon ik met een onderzoek naar de boerderijnamen in de gemeente Heerde. Uit het archiefmateriaal had ik de informatie dat sommige boerderijen al meer dan 400 jaar een naam hadden. De boeren wisten heel wat over de geschiedenis van hun boerderij. Natuurlijk wilde ik de vraag beantwoorden hoe de boerderijen aan hun naam waren gekomen en wat die namen betekenden.

De boerderij 'Het Doornincksgoed' was genoemd naar het geslacht Doorninck en 'De Veenhoeve' lag bij een veengebied. Maar waarom heette een boerderij 'De Rorije', 'De Nellefont' of 'De Bijsterbosch'? Uit het archiefmateriaal bleek dat er ook stukken grond met die vreemde namen waren en dat deze veldnamen ouder waren dan de boerderijnamen.

Uit vroege vermeldingen in het archiefmateriaal werd duidelijk dat het stuk grond 'de Rorije' oorspronkelijk een 'roderije' was, een terrein waar men bomen rooide (roden = rooien), dus een bos-

ontginning. 'De Nellefont' heette oorspronkelijk 'de Elf Hont' en was een stuk grond dat elf hont groot was (een hont heeft een oppervlakte van 0.14 ha). En een 'bijsterbos' was oorspronkelijk een ontogankelijk, dicht bos, een bos waarin men het spoor bijster kan raken.

Bij de onderzoeken in de volgende gemeenten ben ik daarom altijd begonnen met de veldnamen. Elke gemeente heeft een groot aantal veldnamen: Heerde heeft er 2.300, Elburg ongeveer 1.000 en Apeldoorn ongeveer 1.800. De boeren hadden al die namen nodig om het ene perceel van het andere te kunnen onderscheiden. De percelen waren gemiddeld veel kleiner dan tegenwoordig.

Meer dan 90 procent van al die namen is verloren gegaan, vooral door de ruilverkavelingen, de nieuwbouw en aanleg van in-

dustrie- en sportterreinen. Maar gelukkig zijn bijna al die in onbruik geraakte namen te achterhalen. Ze staan in het archiefmateriaal vanaf ongeveer het jaar 800 tot 1900, bijv. in pachtcontracten, verkoopakten, belastingregisters enz.

Waarom is het nu zo belangrijk om al die vergeten namen te achterhalen? Het zijn namen die veel informatie geven over de geschiedenis van het landschap. Een stuk grond met de naam de Kluinkamp lag in of bij een veengebied (kluin = zandige turf), op de Speldekamp verbouwden de boeren vroeger spelt (= een graansoort) en stukken met de namen het Broek, het Goor of de Zomp waren lage, moerassige gebieden.

Dus ook in Apeldoorn ben ik begonnen met de veldnamen. Het onderzoek begon in het Gemeentearchief van Apeldoorn en het Rijksarchief in Arnhem. Daarbij kwamen

In de gemeente Voorst zijn veel boerderijnamen afgeleid van het woord 'kamp' (omheind veld). Een willekeurige greep: Bakkerskamp, Boskamp, Boerenkamp, Bonenkamp, Bruggekamp, Duitskamp, Eikelenkamp, Flierkamp, Gietenkamp, Groot Kraanekamp, Halterkamp, Haverkamp, Holtkamp, Koepelkamp, Kranenkamp, Quadenkamp, Reuekamp, Roskamp, Schokkenkamp, Wittekamp, Wolterkamp.

En de boerderijen op de foto's hierboven: links De Langekamp (Vorst) en rechts de Peppelenkamp (Terwolde).

meteen een paar zaken aan het licht waardoor Apeldoorn zich onderscheidt van de andere Noord-Veluwse gemeenten.

Er bleken meer dan 50 weilanden te zijn met een naam waarin het woord de Mate of de Maten voorkomt, bijv. de Biezenmate, de Kuipersmate en de Ordermate. Een mate was vroeger een weiland dat vooral gebruikt werd voor de hooiwinning, het werd gemaaid: mate is verwant met het werkwoord maaien. De grond van een mate was te zacht voor beweiding door het vee. Daarmee hangt samen dat de grasgebieden vaak Hooilanden werden genoemd. Er waren Beekbergse, Noord Apeldoornse en Zilvense Hooilanden.

Er zijn ook veel namen die eindigen op 'schoten'. Schoten waren kleine, afgebakende percelen grond. Er waren Korenschoten, Lange Schoten, Rietschoten en Malkenschoten (weilandjes voor het melkvee).

Iets heel apart zijn de zogeheten vernoemingsnamen. Dat zijn betrekkelijk nieuwe namen, die ontstonden door een gebied of boerderij te noemen naar een plaats die destijds in het nieuws was, of waarover veel werd verteld. Het lege ontginningsgebied ten zuiden van Apeldoorn kreeg de naam Amerika, een gebied voor pioniers. Een vruchtbaar gebied aan de Grift kreeg de naam Kanaän, en een gebied bij Hoenderloo werd genoemd naar De Krim, dat door de Krimoorlog (1854-1856) lange tijd wereldnieuws was. Andere mooie voorbeelden zijn De Kaap, Spitsbergen en Varena.

Wat op de Noord-Veluwe specifiek Apeldoorns is, is het grote aantal boerderijnamen. Het grootste aantal boerderijnamen

per gemeente had ik aangetroffen in Epe, ongeveer 180. In Apeldoorn bleken er ongeveer 300 te zijn. Een groot deel van die boerderijen werd genoemd naar de plek waar ze werden gebouwd. Bijvoorbeeld 'Anklaar', 'Het Beemter Veltien', 'Het Berkenveld', 'De Bosweerd' (weerd = land aan het water), 'De Dalhoeve' (een hoeve was oorspronkelijk minimaal 16 morgen land), 'De Doornkamp', 'De Elskamp', 'De Meen' (= gemeenschappelijk weide), 'De Modderkolk' en 'Het Slijkhuis'. Wat minder doorzichtige namen zijn o.a. 'De Heeze', nu nog bekend als naam van een stadswijk, (hees = struikgewas), 'Het Wagteveld' in Apeldoorn, genoemd naar een veld waar wachtels groeiden (wachtels = jeneverbessen), 'Het Wasseveld' in Wenum (een gebied dat alleen bij lage waterstand droog was), 'De Pasch' in Apeldoorn ('pas' is een oude aanduiding voor weide) en 'Zuurveld' (ontstaan uit Zuderveld).

Sommige boerderijen werden genoemd naar de eigenaar, bijv. 'Het Bagijnengoed' en 'De Kloosterhof', of naar een uithangbord, bijv. 'De Papegaai' en 'De Ram'. Dat waren boerderijen annex herberg of tapperij. 'De Ram' was het huis 'waar den Ram uithangt'. Logementen en herbergen kregen bijna altijd opvallende namen die de reizigers gemakkelijk konden onthouden, vaak diernamen als 'Het Rode Hert' en 'De Zwaan'.

Als laatste, specifiek Apeldoorns verschijnsel noem ik het ontstaan van een naar verhouding groot aantal heel vroege namen. Omstreeks het jaar 800 werden op de Veluwe de eerste veldnamen geregistreerd.

Daarna is er een langzame groei van het aantal namen. Maar in Apeldoorn werden omstreeks 800 opvallend veel namen genoteerd, vooral bosnamen, waarvan we er

nu nog een paar als plaatsnaam kennen. Asselt is ontstaan uit 'as-loo' (= essenbos), Uddel uit 'utti-loo' (aan de rand gelegen bos) en Engeland, een oude aanduiding

Ook de gemeente Voorst kende boerderijen annex herbergen met diernamen, zoals 't Swarte Peert aan de Bandijk in Terwolde.

voor een weiland, en dus geen 'enk-land' (plaatsnamen met het woord 'enk' ontstonden pas vanaf de twaalfde eeuw).

Oorzaak van die kleine 'explosie' van Apeldoornse namen omstreeks 800 is de ijzerindustrie in het gebied rond Engeland. Men maakte daar in primitieve hoogovens uit zogenaamde klapperstenen, ijzerhoudende klompen, zoveel ijzer, dat er zelfs een soort export van ijzer is geweest. Men had namen nodig om aan te geven om welke bospercelen het ging. Na ongeveer twee eeuwen was het gedaan met deze in-

dustrie en toen volgde er een periode waarin weinig veldnamen ontstonden. In Apeldoorn was de oppervlakte vruchtbare grond naar verhouding betrekkelijk klein. Pas vanaf de zeventiende eeuw was er een sterke toename van het aantal veldnamen.

Het boek over de veld- en boerderijnamen in Apeldoorn geeft dan ook niet alleen informatie over de herkomst en betekenis van die namen, maar de namen zijn ook een weerspiegeling van de geschiedenis van Apeldoorn.

Een onoplosbaar raadsel?

door J. Egbers

De Tachtigjarige Oorlog was in 1648 tot een einde gekomen. De Oranje gezinde stad Bergen op Zoom had in de strijd voor onafhankelijkheid een belangrijke rol gespeeld, onder anderen door de inspanningen van Cornelis van der Blaeck, die een van de zeven "natieën" vertegenwoordigde in de Gemeentebestuur onder Drossaard Hugo de Groot.

Een "natie" of gilde is een woord dat nog steeds gebruikelijk is in Vlaanderen.

Een telg uit deze familie, Johannes van der Blaeck, kwam waarschijnlijk in 1659 in Deventer aan als "ruijter onder de Prins van Talmonde" en was gestationeerd in de Noorderbergstaat. Johannes werd verliefd op een meisje uit Bathmen, Grietje Jans, die "aan de Brink woonde"; evenals velen van zijn kameraden, zoals Cornelis Loef die trouwde met Perijntje Ruters van den Bosch, en Berend Meyer die in het huwe-

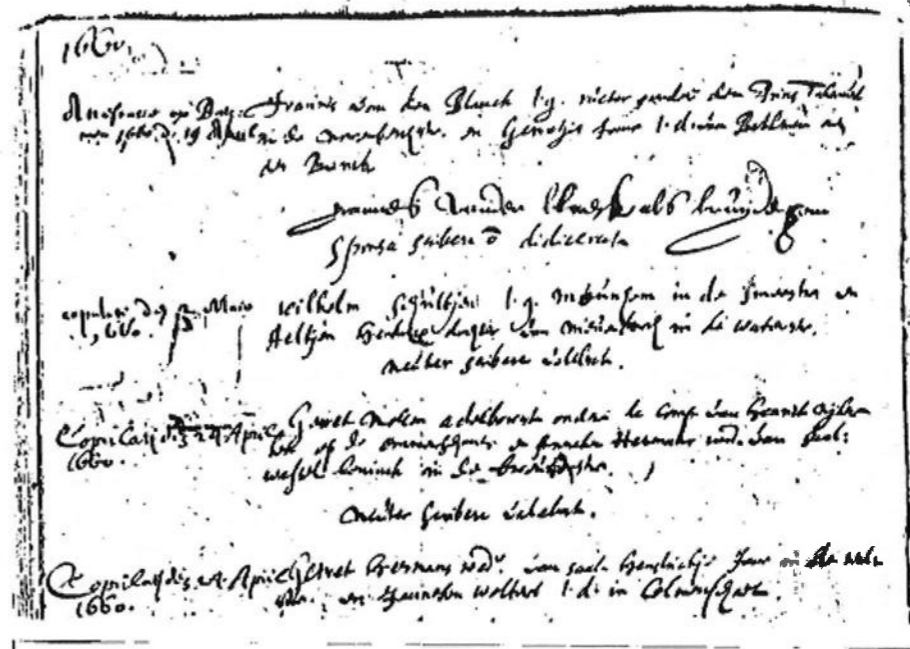
lijk trad met Catarina Schulers van Grolle, beide afkomstig Twello.

Johannes en Grietje trouwden in 1660. Johannes kon blijkbaar schrijven (zie het trouwregister op de pagina hiernaast). Zoon Cornelis werd in 1662 gedoopt.

Een ongewone wending kwam in 1664, toen Johannes het Deventer burgerrecht verkreeg, naar we moeten aannemen als burger, en niet langer als militair. Het laatste wat we van Johannes en Grietje en hun zoontje weten is dat ze belijdenis deden in de Grote of Lebuïnuskerk in 1665 en "aen de Melcksterpoort" woonden.

In Deventer vierde in die tijd discriminatie hoogtij. "De Achtbare Heren hebben geresolveerd", heette het, dat "Papisten" niet naast elkaar mochten wonen, geen hoeven of landerijen konden pachten, of woonachig zijn op "Stats en Gasthuys-erven", enz.

Dit alles vanwege de "stoutigheid der

Het trouwregister van Johannes van der Blaeck uit 1660.

Papisten" die zelfs geen "Paepsche boekjes" mochten drukken. In 1664 was er een "Remonstratie tegen het vrijlopen der Papisten".

Toen Lodewijk XIV en Charles II in 1670 een geheim verdrag sloten, was het rampjaar 1672 niet meer veraf. De Prins van Oranje wilde een IJssellinie vededigen en had zijn Hoofdkwartier in de Kastelen Sinderen en Nijenbeek. Maar het Franse leger trok er omheen. Deventer kapituleerde op 23 juni. Chaos was het gevolg. Soldaten vluchtten in alle richtingen en het is niet onwaarschijnlijk dat vele soldaten zich bij het leger van de Prins in Voorst wilden voegen. Maar het 8.500 man sterke leger van de Prins had zich teruggetrokken naar Utrecht.

De Kerkeraad meldde op 22 juni: "De Berghkerke en Broederenkerke sijn nu wederom met Soldaten gevult. Hoe het nu moet gaen met de Godsdienst aldaer te oefenen, daerover sal gecommenteert worden met Schepenen en Raet"; en op 27 juni: "De ellendige en desperate staet der gevangen soldaten alhier in ernstige bedenkinge genomen voor verlichting haere hoge noot".

Het werd bovendien een harde winter.

Van Johannes en zijn familie ontbreekt verder ieder spoor.

In 1674 laat Jan Blaecke in de Hervormde Kerk Voorst "een kind" dopen en later nog drie meisjes: Hermken in 1681, Aaltjen in 1684 en Gardina in 1687. Hij en zijn nazaten noemden zich Blaeckenjans. Het was

in die tijd niet ongewoon om een voornaam achter de familienaam te voegen. Achterkleinzoon Egbert vertrok naar Deventer en kreeg in 1766 toestemming van de Schepenen om in Deventer in de Engestaat te wonen. De naam werd toen verbasterd tot Blaakmans, een veel voorkomende verschijnsel omdat alle informatie mondeling werd doorgegeven. Zoon Jan Harmen vestigde zich later in Welsum, waar in de Volkstelling van 1798 sommige namen van de inwoners vermeld werden met een alias (zie de pagina hiernaast). Interessant te zien welke bijnamen men toen had!

De achterkleinzoon van Jan Blaecke, die ook Jan de Lange werd genoemd, had kennelijk als bijnaam nog steeds "de Blake".

Op de Voorsterklei staat reeds vele eeuwen een mooie boerderij die 'de Blaecke' heet. In het interessante artikel "De oude IJssellopen" van de heer Harms (Kroniek 25e jrg. nr. 2) wordt vermeld dat het vrije goed 'de Blake' in 1450 onder het kasteel Sinderen kwam. In het Verpondingsregister van 1664 wordt vermeld dat de heer van Sinderen en Ritmeester Schimmelpenninck 'de Blake ofte Ridderhof' verpachte aan Willem Gerrits. Een ridderhofstede dus, een fraaie naam voor een nog steeds imposante boerderij (zie de bladzijde uit het verpondingsregister van 1664 hiernaast).

Het raadsel is dus:

Was Jan Blaecke, door de trieste omstandigheden van die tijd tot armoede gedwongen, dezelfde als de eens parmantige ruiter Johannes van der Blaeck? De Kerkregisters van Voorst vermeldten in 1726

"Den ouden blaeckenjans overleydt in het dorp pro Deo".

Of noemde hij of zijn voorouders zich naar de eeuwenoude boerderij in Voorst?

Toen pastor (dominee) Loei in 1658 een uitvoerige ledenlijst maakte van Voorst en omstreken ("De uystersten omloop of buytsten en alderveenster Circkel van die Huysingen en Wooninghen in ver-seydene Buytenschappen onder het Kerspel en Sterck van Voorst behorende") kwam de naam van Jan Blaecke niet voor.

Maar de betrouwbaarheid van de documentatie van die tijd is waarschijnlijk niet groot. Bij genealogisch onderzoek moet men vaak afgaan op vermoedens in plaats van bewijzen. En soms, zoals hier, blijft het een raadsel...

26

Voorst
 des voort ghijgens erfgen. 45-10-1
 N° 25. Egbert Henric kinderen van
 het gyltjen smidd. gefuay
 tijt vrij ende weydens 9-10-7
 N° 26. De heer van Sinderen en
 Ritmeester Schimmelpenninck
 unde Blake ofte Ridderhof,
 ffede met hijs, omidd. gefuay
 jaay tijt vrij en 16 heej wey-
 dens met het hoijland puch-
 ter willem Gerrits 54-1-4
 N° 27. J. Huijs Sinderen met den
 ffaf van de margen en den
 Burgert van morgen gijden
 heere van Sinderen zelfs
 gebuycht
 N° 29. Naech 16 heej weydens ende
 de Quintarup 54 6 schaar
 weydens 30-0-0
 Lat-6-139-0-7

Welsum		staalr. kl.
Namen der Hoofden	Namen der opgen.	staalr. kl.
Egbert Gerrits Klauwkamp daghuider	Zalms	vier 4
Wm Gerrits timmerman	Alberdus Lyndes	vier 4
Gerrit Janijns Ordelman klauwker	Zalms	vier 4
Wm Hangeweld timmerman	Kaillje Stijghin	vier 4
Dt heilke boomfalia's daer) Cotten	All: Voorhorst	agt 8
Jan Willem's timmerman	ida Hendrick's	vijf 5
Gerrit Jan Telenis daghuider	Zalms	vijf 5
Opert Kottas Cotten	Zalms	viere 2
Jan Gerrits de Heere Cotten	Zalms	viere 2
Laliant's Barents spijer de palae	Zalms	viere 2
Derk Hendrick's alia de hooy Cotten	Zalms	viere 2
Gerrit Gerrits daghuider	Hendrina tarku	vier 4
Hend: Gerrits op den bijvants Cotten	Zalms	vier 4
Kraalis op't Spietker Cotten	Hendricka Wilms	zee 6
Jan Cotten Cotten & koopman	Annadythuisen	viere 2
Opert Gerrits op den Morriaan	Zalms	vier 4
(alia beentjes) daghuider	Zalms	zee 6
Jan Voorhorst schoemaker	Zalms	viere 2
Hend: yanden boer Schoolmeester	Zalms	viere 2
Joan Karan belt Cotten	Karia van Esten	vijf 5
Hend: mid de Dorp Inbeld	Zalms	zee 6
Jacob Klems klompemaker	Ameljein derk's Leven	7
Telenis Hendrick's klompemaker	Gerrits Engeleng	vijf 5
Koopman van omme h. komperak	Alberdus kraalis	viere 2
Antony van den Belt Cotten	Zalms	zee 6
Jan Kees Cotten	All: Gerrits alia's	vijf 5
Holdis Klauwkamp Cotten	Gerrits Kees belt	vijf 5
Jan Gerrits fruit alia's klompemaker	Zalms	zee 6
Wm Gerrits Leinenberg Cotten	Wd: H. Koster	zee 3
Herman Kuisjeert daghuider	Janneke Kuisjeert	vier 4
Gerrit Gerrits alia's vader (hooy)	Zalms	viere 2
Wm Gerrits Ordelman klauwker	Zalms	zee 3
Gerrit Gerrits daghuider	Wardellman	viere 2
Jan de Lange alia's de Plate daghuider	Hendricka Wilms	zee 3
Hed: Thoor	Zalms	zee 1
Wd: van Ebt van Omme	Lalagie kraalis	zee 3
Gerrit Gerrits daghuider	Zalms	vijf 5
Herman Halber daghuider	Zalms	zee 1

Latius 2, 141

Volkstelling van 1798 uit Welsum. De alias "de Blake" staat bijna onderaan.

Vernoemingsregels

door H. den Braber

In dit artikel wordt een overzicht gegeven van de vernoemingsregels die ik de afgelopen jaren verzameld heb. Er worden hierover zo regelmatig vragen gesteld in de diverse nieuwsgroepen op genealogisch gebied dat het mij handig leek deze regels op schrift te stellen. Wie aanvullingen heeft en/of correcties op onderstaande regels, wordt verzocht deze aan mij te mailen, zodat mijn website kan uitgroeien tot een zo compleet mogelijk overzicht van de vernoemingsregels.

Hans den Braber, Vogelvlinder 6, 3723 RB Bilthoven; per e-mail: braber@freeler.nl

Algemene vernoemingsregels

- 1e zoon vernoemd naar vaders vader
- 2e zoon vernoemd naar moeders vader
- 3e zoon vernoemd naar vader
- 1e dochter vernoemd naar moeders moeder
- 2e dochter vernoemd naar vaders moeder
- 3e dochter vernoemd naar moeder. Hiervan wordt soms afgeweken om voorrang te geven aan overleden voorouders.

Groningen

- Het was niet ongebruikelijk om de oudste zoon naar de vader van moederszijde te vernoemen indien deze reeds was overleden en de vader van vaderszijde nog wel in leven was.
- De derde zoon of dochter werd meestal vernoemd naar de oudste broer van vaderszijde of de oudste zuster van moederszijde.

Drenthe

- Meestal kwamen eerst de voornamen van de voorouders aan de beurt. Eerst de grootouders van het kind (dat zorgt dan voor de voornamen van de eerste vier kinderen), en dan de overgrootouders (de volgende acht kinderen). Dat geeft twaalf kinderen totaal.

Het getal zeven

- Het 7e kind moest priester worden of het klooster in.
- Bij 7 jongens op een rij; het peterschap van de Koning kan ingeroepen worden en bij 7 meisjes op een rij kan het meterschap van de Koningin ingeroepen worden. Daarbij het recht om op kosten van de koning een opleiding te volgen of te studeren. 'Septimum consequenter filium'.
- De 7e zoon krijgt in Brabant en Limburg de voornaam Louis of Lodewijk. Het 7e meisje krijgt de voornaam Louise.
- Aan de 7e zoon werden bijzondere kwaliteiten toegeschreven. Dat had te maken met de goddelijke status die de middeleeuwse koningen kenden. Ze werden in staat geacht bepaalde kwalen te genezen.
- Een Iers bijgeloof is dat de zevende zoon van een zevende zoon helderziend zal zijn.

Overige wetenswaardigheden rond vernoemen en dopen

- Grootouders zijn vaak zelf aanwezig als doopgetuigen.
- Als er twee kinderen in hetzelfde gezin dezelfde voornamen hadden, dan is er grote kans dat het oudste kind overleden is voor-

De Synode van Dordrecht in 1619. Op 28 mei 1619 werd daar het volgende besloten: "De namen der gedoopten, mitsgaders der ouderen en getuygen; item den tijt des doops sullen opgetekent worden". (Gravure uit 1729 van B. Picart.)

dat de tweede is geboren. Er zijn echter uitzonderingen bekend, vaak als het gevolg van consequent vernoemen. Ter onderscheiding werd dan als toevoeging 'de oude' of 'de jonge' vermeld. Ook dit was niet altijd het geval; hoogstwaarschijnlijk werd dan ter onderscheiding een verschillende roepnaam gehanteerd, bijvoorbeeld Jan, Han, Hannes, Jo of Johan.

- Indien twee kinderen uit een gezin – vlak na elkaar geboren - dezelfde doopgetuigen hadden, dan is waarschijnlijk het oudste kind jong overleden.

- Je ziet vaak dat een kind naar de vader wordt vernoemd, indien het kind kort na diens overlijden wordt geboren. Dit gebeurt als postuum eerbetoon of om de voornaam in de familie te houden.

- Het eerste kind uit een tweede huwelijk werd genoemd naar de overleden partner van een van de echtelieden.

- Broers en zussen worden als doopgetui-

gen genomen als ze circa elf jaar of ouder zijn.

- Een jongetje geboren uit een onwettige relatie krijgt de voornaam van de vader. Dit kan aanwijzingen opleveren voor de mogelijke vader als zijn naam niet genoemd wordt in de doop- c.q. geboorteakte.

- Een meisje geboren uit een onwettige relatie krijgt de voornaam van de moeder.

- Het komt vaak voor dat de dopeling dezelfde voornaam heeft als een van de doopgetuigen.

- Plaatsvervangers bij dopen zijn (bijna) altijd vrouwen.

Bijzondere regel: Een drieling bestaande uit drie jongetjes wordt vernoemd naar de drie koningen Caspar, Balthazar en Melchior.

Dit artikel is overgenomen uit het afdelingsblad NGV Veluwe en verscheen eerder in het blad NGV Amersfoort.

Gewone aparte dingen

De drie Redoutes of IJsselbatterijen

Wie op een mooie zomerdag op de Wilpse Klei fietst of wandelt kan, gaande over het fietspad naar het Dommerholtveer, aan de linkerkant dicht bij de IJssel een paar verhogingen in het landschap zien. Ze zijn eigenlijk heel onopvallend, maar toch heel bijzonder.

Het zijn namelijk restanten van oude verdedigingswerken en het zijn rijksmonumenten.

Op de monumentenlijst worden ze als volgt omschreven:

In 2003 fotografeerde G. van Heek, correspondent voor de *Veluwe van de Stichting Menno van Coehoorn*, deze redoute met grachtresten.

door L. en G. Sevenster

'Op de westelijke IJsseloever op de Wilpse Klei gelegen posten of batterijen aan het Dommerholtveer. Drie reeds in de 18e eeuw bestaande aarden verhogingen, die tot 1940 deel uitgemaakt hebben van de verdedigingslinie langs de IJssel en oudtijds behoorden tot de zogenoemde IJsselfrontier.'

Situering: bij Weerdseweg 3 in Wilp.'

De Stichting Menno van Coehoorn heeft een atlas van historische vestingwerken in Nederland uitgegeven. In het deel 'Gelder-

De zuidelijke redoute, gezien vanaf de IJsselzijde (1988).

land' vonden we enige aanvullende gegevens.

De Dommerholtbatterijen behoorden in 1845 tot de IJssellinie, doch zijn in 1854 niet geëvalueerd: in 1902 stonden de drie batterijen onder beheer van de genie te Zutphen en in 1935 werden zij opnieuw verpacht. In de mobilisatie 1939/1940 werd in elk der posten 1 en 3 een mitrailleurkazemat van gewapend beton gebouwd. Helaas hebben we in deze atlas geen gegevens gevonden over de oorsprong van de verdedigingswerken.

Wel weten we dat in het rampjaar 1672 (de Republiek der Verenigde Nederlanden werd aangevallen door Engeland, Frankrijk, Munster en Keulen) de Nijenbeek in gebruik was als hoofdkwartier van de veldmaarschalk van het Staatse leger. Johan Maurits van Nassau, ook bekend als de

Braziliaan. Een groot aantal regimenten werd in de buurt van het kasteel gelegerd, omdat men verwachtte dat het Franse leger hier de IJssellinie zou forceren. Dit is echter niet gebeurd, de Fransen zijn bij Lobith ons land binnengetrokken. In totaal waren in de gehele IJssellinie 30.000 soldaten gelegerd!

Op de kadastrale kaart van de Wilpse Klei uit 1832 zijn de Batterijen, oudtijds genaamd Redoutes, heel duidelijk te zien. Ze zijn eigendom van de Domeinen.

Een redoute is een aarden verdedigingswerk omgeven door een wal en een gracht. Ook tijdens de 80-jarige oorlog (1568-1648) was de Nijenbeek al een belangrijk militair steunpunt. Mogelijk speelden de Redoutes ook toen al een rol.

De historische verdedigingswerken hebben

geen rol van betekenis gespeeld bij de verdediging van ons land in 1940 tegen de Duitsers. Dat de Dommerholtbatterijen op een strategische plek liggen blijkt wel uit het feit, dat ook de Canadezen in april 1945 hier de IJssel overstaken. Tegenwoordig heeft biologische landbouwer J.F.M. Gooiker totaal 53 ha. langs de IJssel, nabij het veer naar Gorssel gepacht van Staatsbosbeheer. Het weiland waar de drie Redoutes op liggen is 10 ha. groot. Op voorschrift van StaatsBosBeheer mag geen kunstmest of bestrijdingsmiddel gebruikt worden. Vlak langs de IJssel groeien knotwilgen en

populieren, de heuvels zijn omzoomd door meidoornstruiken. Het hele gebied is een uniek stukje natuur, maar helaas niet toegankelijk voor wandelaars. Vanwege de vele broedende vogels mag het gras pas na 15 juni gemaaid worden. Wat de heuvels betreft spreekt de bevolking ter plaatse meestal over de Kozakkenbulten.

Tot slot kunnen we nog vermelden dat de heuvels vijf tot zes meter hoog zijn en dat ook restanten van de grachten nog duidelijk zichtbaar zijn. Het is misschien heel gewoon, maar toch heel apart, dat na zoveel honderden jaren

Vooraanzicht van de noordelijke bunker uit 1939, gezien vanaf de IJsselzijde (2003) (Foto R.A. Otten, toezichthouder Staatsbosbeheer).

deze Redoutes nog steeds zichtbaar aanwezig zijn.

Met dank aan mevrouw Schneider en de heren Vrieling, Otten, Van Heek en Gooiker.

De kadastrale kaart uit 1832 met daarop o.a. aangegeven de IJssel en de drie redoutes.

Uit de bladen

Door ruilabbonnementen krijgen wij in onze bibliotheek de tijdschriften van zusterverenigingen. Er staat veel lezenswaardigs in. Hieronder volgt een kleine selectie.

Gelders Erfgoed nr. 2003-6 is gewijd aan boerderijen. Er staan artikelen in over het Jaar van de Boerderij en de activiteiten tijdens dit jaar. J.A.J. Vervloet kijkt terug op het jaar en beschrijft de Gelderse slotmanifestatie hiervan. Hij merkt op dat het lang heeft geduurd voordat monumentenzorg boerderijen als erfgoed op één lijn stelde met molens of kastelen. Het valt hem op, dat juist voor boerderijen initiatieven vaak van 'onderop' komen. Verder aandacht voor museumboerderijen. Is dit ook iets waar we in Voorst eens aan zouden moeten denken? Voor geïnteresseerden in boerderijen worden er zo'n twaalf pas uitgekomen boeken genoemd.

Stichting Regiocontact komt alweer met de eerste wandel- en fietstochten van dit jaar. De stichting organiseert zo'n 10 wandel- en fietstochten in de regio Vecht, Veluwe en IJsselstreek. Daarbij probeert ze steeds zoveel mogelijk aandacht te geven aan het streekeigene van het gebied waar de tocht doorheen voert. Vier maal per jaar geeft de stichting een blad uit waarin de tochten staan aangekondigd. Voor mensen die graag fietsend en wandelend om zich heen kijken echt een aanrader.

In het *Deventer Jaarboek 2003* staat een eerste artikel van C. Hogenstijn over het Deventer regentenpatriciaat: verkenning

door J. Roosenschoon

van een elite. Hij ziet dit als een eerste onderzoek van een onderwerp dat nog veel verder uitgediept kan worden. Nu al passeren verschillende aandachtspunten de revue: hoe de regenten hun macht behielden, hoe ze woonden, het onderwijs en de cultuur en natuurlijk ook hun bezittingen. Verschillende Deventer regenten hadden ook in Voorst landerijen en boerderijen liggen. Soms werden de regenten door deze bezittingen zo rijk, dat ze hun werk in de stad konden beëindigen. In dit jaarboek staat verder een artikel van H.J. Nalis over prenten van het beleg van Deventer in 1578 door Rennenberg en van J. Magdelijns over de verdwenen Bergpoort.

Arent thoe Boecop wijdt nummer 74 helemaal aan bibliotheken in Elburg, ter gelegenheid van het zilveren jubileum van de openbare bibliotheek. Het rijk geïllustreerde nummer begint met een algemeen stuk over de historie van de bibliotheek, die begint bij de eerste bibliotheek in Athene uit 330 voor Chr. Dan volgt een geschiedenis van het lezen in Elburg door de eeuwen heen en daarna krijgen alle vijf vestigingen in de gemeente een apart hoofdstukje van de samenstellers B. de Waard en H. Muller.

In *De Mothoek* van de vereniging Nuwenspete beschrijft E. de Graaf de Noorderenk van Vierhouten. Wat hij zegt over enken geldt eigenlijk ook voor andere essen, engen, kouters of kampen zoals deze stukken grond ook wel werden genoemd.